

Ю.І. КРЕМЕНСЬКА, магістрант, НТУ «ХП»

ВИБІР СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ АНАЛІЗУ ТА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто аспекти оцінки ефективності діяльності підприємств. В умовах модернізації сучасного українського суспільства під дією системних ринкових перетворень ця тема має особливу актуальність у керуванні організаціями. У роботі наведена система показників, яка визначає ефективність виробничо-господарської діяльності підприємства

Рассмотрены аспекты оценки эффективности деятельности предприятий. В условиях модернизации современного украинского общества под действием системных рыночных преобразований эта тема имеет особую актуальность в управлении организациями. В работе приведена система показателей, которая определяет эффективность производственно-хозяйственной деятельности предприятия

The aspects of evaluation of the enterprise. In the modernization of Ukrainian society under the influence of systemic market reform this topic is of particular relevance in the management of organizations. In the present study the scorecard that determines efficiency

Постановка проблеми. Господарська діяльність підприємств різних галузей матеріального виробництва є основою суспільного відтворення валового внутрішнього продукту. Відомо, що кожне підприємство є складною системою взаємозв'язаних підрозділів і ланок, які виконують різні функції в процесі виробництва продукції.

Економічний бік діяльності підприємства відображає система показників, які дають економічну оцінку процесам та результатам цієї діяльності. Господарська діяльність підприємств, як і інші явища суспільного життя, потребує систематичного вивчення, узагальнення, систематизації та аналізу для успішного й ефективного управління нею.

Більшість підприємців, які зіткнулися з перешкодами, не задумуються над необхідністю та важливістю саме економічного аналізу своєї діяльності, а тому взагалі його не здійснюють. Як наслідок, вчасно не виявлений фактор негативних змін призводить до фатальних для бізнесу процесів.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми економічного аналізу завжди були у полі зору вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як: І.І.Цигилик, С. В. Мних, В. О. Мец, В. М. Івахненко та інші. Вони виділяють

такі загальні методи, якими може скористуватися економічний аналітик: монографічний аналіз, експериментальний, розрахунково-конструктивний, абстрактно-логічний, також використовують SWOT-аналіз. Всі ці методи аналізують підприємство, але не недостатньо розглянута саме система показників ефективності діяльності підприємства.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення особливостей комплексної оцінки ефективності діяльності підприємств у вітчизняній практиці.

Виклад основного матеріалу. Дослідження, яке ми здійснили, засвідчило, що розбіжності у методиках проведення аналізу ефективності діяльності підприємства полягають, по-перше, у визначенні напрямів оцінювання, по-друге, у техніці розрахунку та набору показників, які входять до складу того чи іншого напрямку.

Отже, фактично визначення ефективності виробництва полягає в оцінці його результатів. Такими результатами можуть бути обсяги виготовленої продукції в натуральному чи вартісному (за оптовими цінами або за собівартістю) виразі або прибуток. Але ж сама по собі величина цих результатів не дає змоги робити висновки про ефективність або неефективність роботи підприємства, оскільки невідомо, якою ціною отримані ці результати. Звідси для отримання об'єктивної оцінки ефективності підприємства необхідно також урахувати оцінку тих витрат, що дали змогу одержати ті чи інші результати.

Процес виробництва здійснюється через поєднання факторів, що його визначають: засобів праці (основні фонди), предметів праці (оборотні фонди), робочої сили (трудові ресурси). Крім того, істотним чином на виробництво впливає фінансовий стан підприємства, а також певні організаційні, управлінські, технологічні та інші переваги, що відображаються як нематеріальні ресурси. Тож за оцінку витрат логічно взяти оцінку всіх перелічених ресурсів.

Виходячи з цього можна дати таке визначення ефективності: ефективність підприємства являє собою комплексну оцінку кінцевих результатів використання основних і оборотних фондів, трудових і фінансових ресурсів та нематеріальних активів.

У визначенні показників ефективності науковці пішли різними шляхами. У ряді видань фахівці консультаційних фірм, які мають досвід впровадження систем показників ефективності, відзначають можливість її застосування та

для оцінки ефективності заходів, що проводяться з метою розвитку підприємства.

На їхню думку, використання цієї методики для оцінки, наприклад, проекту автоматизації системи управління підприємством [1, с.127] дозволяє визначити, наскільки він відповідає цілям цього підприємства. При цьому розглядаються фінансові та нефінансові цілі. У цьому й полягають, як вважають автори статей, перевагу і новизна методики Д. Нортон і Р. Каплана. Але на мій погляд оцінки лише фінансових показників замало, потрібно приділяти увагу показникам, які характеризують саме виробничо-господарську діяльність підприємства.

Система показників для аналізу ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства повинна:

- відображати витрати всіх видів ресурсів, що споживаються на підприємстві;
- створювати передумови для виявлення резервів підвищення ефективності виробництва;
- стимулювати використання всіх резервів, наявних на підприємстві;
- забезпечувати інформацією стосовно ефективності виробництва;
- виконувати критеріальну функцію.

На підприємствах та інших організаціях і фірмах економічний аналіз повинен проводитись не менше одного разу на рік і в установленому вигляді, результати аналізу повинні доповнювати звіти підприємства (об'єкти аналізу), підготовлені для податкової інспекції та органів статистики. В цих компетентних інспекціях повинна звірятися достовірність і об'єктивність аналізу. Фірми, які не забезпечили об'єктивного вивчення своєї діяльності, повинні припинити свою роботу [2, с. 287].

Отже, після проведених досліджень я пропоную такий перелік показників аналізу та оцінки ефективності діяльності підприємства, що чітко та більш повно визначає сутність виробничого процесу:

1. фондвіддача, фондомісткість, фондоозброєність, які характеризують забезпеченість виробничими фондами та їх вартісну значимість у виробництві;
2. коефіцієнти вибуття, оновлення, оборотності, завантаження основних виробничих фондів, які характеризують використання виробничих фондів;
3. продуктивність праці, трудомісткість продукція, саме ці показники необхідні для визначення ефективності використання трудових ресурсів;

4. показники рентабельності (рентабельність основних виробничих фондів, рентабельність власного капіталу, рентабельність продукції) показують на скільки ефективно був проведений процес виробництва та взагалі успішність діяльності підприємства.

Проблема визначення ефективності підприємства та пошуку шляхів її підвищення є складною і такою, що важко формалізується. Адже будь-яке підприємство – це складна система, яку важко спростити, не втративши при цьому її суттєвих характеристик. Тому сподіватися, що можна дістати просту й легко зрозумілу схему аналізу, яка давала б змогу отримувати бажаний результат в усіх випадках, було б не зовсім правильно.

Насправді ці проблеми комплексні, отже, для їх вирішення слід застосовувати комплексний, системний підхід, ретельно досліджуючи всі підрозділи, служби підприємства та ті процеси, які в них відбуваються. Тільки на основі системного аналізу можна отримати справді адекватну оцінку стану справ на підприємстві та розробити ефективні заходи щодо його поліпшення [3, с. 300].

Слід зазначити також, що на підприємствах та інших організаціях і фірмах економічний аналіз повинен проводитись не менше одного разу на рік і в установленому вигляді, результати аналізу повинні доповнювати звіти підприємства (об'єкти аналізу), підготовлені для податкової інспекції та органів статистики. В цих компетентних інспекціях повинна звірятися достовірність і об'єктивність аналізу. Фірми, які не забезпечили об'єктивного вивчення своєї діяльності, повинні припиняти свою роботу [2, с. 248].

Висновки.

Наслідком розбіжностей в системах аналізу та оцінки ефективності діяльності підприємства, способах розрахунку окремих показників у країнах із ринковою економікою є наявність розходжень в здійсненні аналізу фінансового стану підприємств різних держав.

Потрібно акцентувати увагу на важливості розуміння схеми обліку, яка лежить в основі коефіцієнтів. Вищеописані коефіцієнти не вичерпують всіх можливих комбінацій в дослідженні структурних співвідношень бухгалтерського балансу, що з різних точок характеризують ефективність діяльності підприємства. Мова іде про обґрунтування доцільності вибору тих чи інших коефіцієнтів, про систематизацію в чітку і логічну схему аналізу

ефективності підприємств. При цьому викладено своє бачення проведення ефективного аналізу виробничо-господарської діяльності підприємства.

Список літератури : **1.** *Каплан Р. С., Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию. / [Д. П. Нортон]; под. ред. Р. С. Каплана – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», – 2003. – 320 с.* **2.** *Економіка підприємства: навч. посіб. / [Т. М. Литвиненко та ін.]; за ред. А. В. Шегди. – К.: Знання-Прес, – 2005. – 431 с.* **3.** *Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства : навч. посіб. / В. О. Мец – К.: Вид-во КНЕУ, – 2006. – 356 с.*

Надійшла до редколегії 16.05.2010